

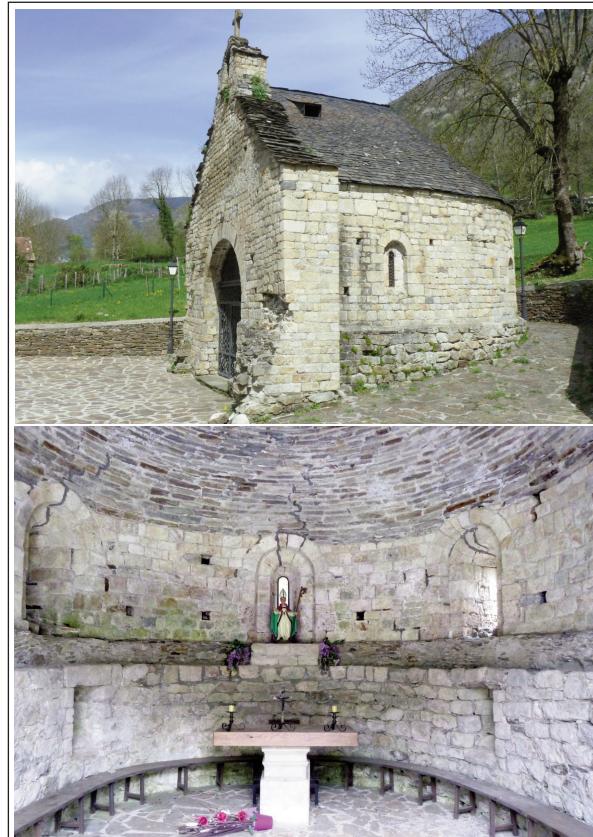
la cara nord presenta una escena més sofisticada, amb figures arcaiques, on presideix el Pantocràtor en actitud de beneir envoltat pels símbols dels Evangelistes (l'àliga, el bou, l'àngel i el lleó) i del sol i la lluna.

El campanar és una torre quadrada, amb quatre pisos, amb obertures de mig punt i acabat, actualment, amb una coberta piramidal. És el més bonic de la Vall i ens recorda els de Boí.

SANT BLAI DE LES

Edifici datat al segle XII, de reduïdes dimensions que podria tractar-se de l'absis d'una edificació molt més gran, inacabada o bé esfondrada. Caldria fer-hi una bona intervenció arqueològica per poder confirmar una de les dues teories.

És, doncs, un edifici absidal, de forma semicircular, cobert amb volta esfèrica. Quatre finestres d'una esqueixada il·luminen l'interior. Unes espilleres sense cap finalitat aparent han fet pensar en una possible cripta. El mur de ponent, que s'obre a partir d'un arc de mig punt, és més ample que el cos de la capella.

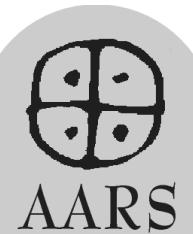

SANT BLAI DE LES. Exterior i interior de la capella-absis.

Textos i fotografies: Lluís Fernàndez López

BIBLIOGRAFIA

Rota romanica d'Aran. Museus dera Val d'Aran. Consell Generau d'Aran.
Catalunya Romànica
Gran Geografia de Catalunya.

AMICS DE L'ART ROMÀNIC DE SABADELL

Núm. 140

10-11-12 de maig de 2014

LA VALL D'ARAN

"Gairebé totes les esglésies de la Vall d'Aran són de procedència romànica. Construïdes entre els segles XII i XIII, no tenen, veritablement una unitat d'estil. Tal vegada això fa que aplegu una més àmplia varietat de detalls arquitectònics. Aquestes esglésies resulten sempre interessants. Quan no és per llur conjunt ho és, almenys, pels seus motius artístics. L'una sobre-surt per l'absis, l'altra per la portada, aquesta pels arquets, aquella pels frisos, la de més enllà pel seu timpà esculturat." (Text de Feliu Carreras sobre la Vall d'Aran, d'ara fa 15 anys justos.)

Panoràmica del sector est dera Val d'Aran, vista des de Vilac.

SANTA MARIA DE CAP D'ARAN (TREDÓS. NAUT ARAN)

Església restaurada l'any 2001, de proporcions grans per haver estat santuari marià. La primera data documental que es coneix és de Pere el Catòlic, de l'any 1198. Diferents aspectes la distingeixen de les altres de la Vall: disposa d'una petita cripta de dos cossos; té el campanar apartat del cos de l'església (amb basament romànic i cos posterior) i, finalment, la part més gran de les pintures murals que decoraven l'interior, atribuïdes al mestre de Pedret, s'exhibeixen al museu *The Cloisters* de Nova York.

Es tracta d'un temple romànic, de planta basilical de tres naus, amb volta de canó i capçades per absis, més gran el central que els altres dos i decorats amb lesenes i arcuacions llombardes. Va ser construït en diferents etapes entre el segle XI i XIII, i ha passat per diverses remodelacions i canvis, tal com es pot observar a cop d'ull, a les finestres, la portalada i els absis pels diferents aprofitaments de materials de construcció procedents segurament de la mateixa obra, però traslladats del lloc original en algun moment donat. Destaca també, dins del temple, una pica baptismal decorada amb una boca, ulls i cabellera.

Disposa de dos portals amb decoracions molt simples. El que mira a migdia, força estret, amb la porta d'un sol batent, té una llinda plana i monolítica, amb un arc de mig punt adovellat al damunt, amb guardapols

SANTA MARIA DE CAP D'ARAN. Capçalera.

SANTA MARIA DE CAP D'ARAN. Portal de migdia. Detall.

MAIR DE DIU DERA PURIFICACION DE BOSSÒST

Església que mostra una unitat estilística, que la converteix en un magnífic exponent del romànic de la Vall d'Aran.

Datada del segle XII l'església de Bossòst és de planta basilical, de tres naus capçades per absis decorats amb lesenes i arcuacions llombardes. A l'interior quatre arcades per banda separen la nau central de les laterals. Els pilars que les sostenen són circulars i coronats per impostes llises. A l'absis central hi ha un fragment de pintura mural dels segles XIV-XV, on s'intueix l'escena de l'Epifania.

Hi ha dues portalades contraposades, una a la façana sud del segle XIII i l'altra a la nord del segle XII. Les dues mostren arcs en gradació, columnes amb capitells decorats i timpà. El timpà de la cara sud mostra un crismó esculpit, damunt d'una llinda ornada amb motius vegetals. El fris del portal de

MAIR DE DIU DERA PURIFICACION DE BOSSÒST. Exterior i fris del portal de la cara nord i interior.

SANT FÈLIX DE VILAC (VIELHA E MIJARAN)

Sant Feliu de Vilac està situat en un replà alterós, excel·lent mirador d'una bona part de la Vall amb Viella al fons.

És una església de planta basilical amb la nau central amb volta de canó i les laterals amb volta de quart de cercle, totes reforçades amb arcs torals. Els pilars són circulars. Disposa d'elements arquitectònics d'estils romànic, gòtic i barroc. Destaquem, del romànic, les piques baptismal i beneitera, els tenants o peus de l'altar i la portalada, formada per quatre arcs de mig punt en gradació, amb guardapols decorat amb un escacat. Al damunt hi ha, central, un crismó de possible origen funerari. Presidint el portal, esculpit al timpà, hi ha la figura de Crist, coronat i entronitzat, amb el tetramorf. Figures realitzades d'una manera rústega i amb alguna semblança amb les de la parroquial de Bossost.

Dels elements gòtics, el més significatiu és el campanar que s'alça al damunt de la volta de l'església i la façana de ponent. És datat entre els segles XIV i XV. És probable que hagués tingut una funció defensiva, a jutjar pels merlets, actualment cegats, que es poden observar al capdamunt de la torre.

SANT FÈLIX DE VILAC. Detall d'una finestra de la façana.

SANT FÈLIX DE VILAC.

SANTA MARIA DE CAP D'ARAN. Finestres de la façana nord.

escacat i un timpà de marbre blanc, amb un crismó esculpit. El portal principal és a la façana de ponent, davant per davant del campanar, que li treu claror i, sobretot perspectiva. Té tres arcs senzills de mig punt adovellats, dos dels quals són sostinguts per columnes amb capitells. Central damunt del portal hi ha l'anagrama de Crist o crismó, esculpit. Cal fixar-se en les finestres de la cara nord que són totalment atípiques. Les mostrem al damunt en fotografia per a major descripció.

SANTA EULÀLIA D'UNHA (NAUT ARAN)

La data més reculada en la qual es parla d'aquesta església és l'any 1278. Com moltes de les esglésies de la Vall és de planta basilical, amb sis pilars circulars que sostenen la separació de les naus, cobertes amb volta de canó i de quart de cercle i capçades per tres absis semicirculars, decorats amb arcua-

SANTA EULÀLIA D'UNHA. Abasis.

cions i lesenes llombardes. Llevat d'uns permòdols encastats a la façana sud, no mostra cap més decoració exterior, per ressenyar. Tot plegat correspon a l'arquitectura del segle XII. També té dos campanars, un de torre i un d'espadanya.

A l'interior es conserven una pica baptismal, una de beneitera i un tenant (peu) d'altar propis dels segles XII i XIII. També s'hi pot admirar unes pintures murals romàniques a l'absis principal, de la meitat del segle XII, i a la nau, unes altres del XVI.

SANT ANDRÈU DE SALARDÚ (NAUT ARAN)

De l'església de Salardú cal destacar l'edifici, de transició del romànic al gòtic, una talla de Crist i la decoració interior d'un conjunt pictòric del segle XVI-XVII. La notícia més antiga coneguda és de l'any 1313, referida al rei Jaume II.

L'edifici és del segle XIII, ocupa el lloc on hi havia hagut el castell. És de planta de tipus basilical, amb una elegant estructura gòtica a l'interior coberta per voltes de creueria i sostinguda per pilars en forma de creu. Tres absis romànics formen la capçalera i com tot el perímetre de l'església són decorats amb permòdols esculpits (més de cent). La portalada la componen cinc arcs en degradació, recolzats sobre columnes, amb capitells esculpits. El guardapols forma com una sisena arquivolta. Damunt

SANT ANDREU DE SALARDÚ. Portalada principal. Havia estat protegida per un atrí.

SANT MIQUÈU DE VIELHA

Del temps del rei Jaume II, 1313, és la primera data documental on es parla d'aquesta església. Un edifici de transició del romànic al gòtic, amb una notable portalada gòtica i un campanar del segle XVI.

Dels elements romànics a destacar hi ha un Crist esculpit en pedra, actualment situat en el mur de ponent, adjunt a la portalada. S'assegura que havia estat el centre del timpà de l'antic portal romànic. L'altre element d'aquest estil que es conserva, però que procedeix de l'església propera de Santa Maria de Mijaran és l'anomenat *Crist de Mijaran*, una talla que formava part d'un Davallament de la Creu, atribuït al taller d'Erill la Vall. És, sense cap mena de dubte, una de les peces representatives del nostre romànic del segle XII. Finalment destaquem també la pica baptismal decorada amb motius vegetals i geomètrics.

El portal és un fidel exponent de l'evolució del romànic al gòtic. El formen cinc arcs apuntats en degradació on s'escenifica el Judici Final. Un grup escultòric molt similar al de la veïna església de Sant Estèue de Betren, amb una setantena de figures esculpides.

També d'estil gòtic cal esmentar el retaule que decora l'absis central, darrere de l'altar major, atribuït al mestre de Viella, del segle XV.

SANT MIQUÈU DE VIELHA. Fragment central del conjunt esculturat del portal, on es representa el Judici Final.

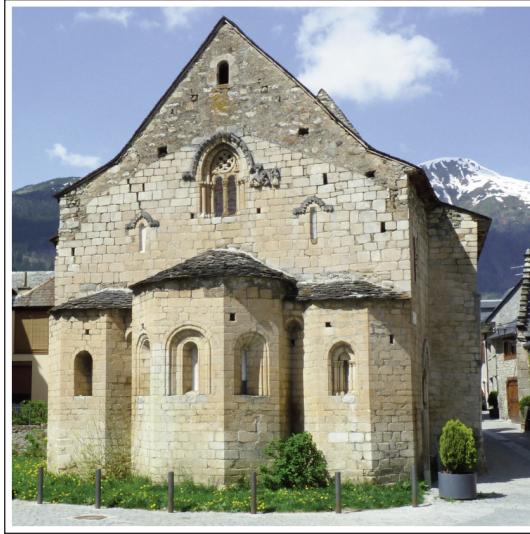

CRIST DE MIJARAN. Imatge que formava part d'un Davallament. Es conserva a Sant Miquèu de Vielha.

de Mijaran és l'anomenat *Crist de Mijaran*, una talla que formava part d'un Davallament de la Creu, atribuït al taller d'Erill la Vall. És, sense cap mena de dubte, una de les peces representatives del nostre romànic del segle XII. Finalment destaquem també la pica baptismal decorada amb motius vegetals i geomètrics.

El portal és un fidel exponent de l'evolució del romànic al gòtic. El formen cinc arcs apuntats en degradació on s'escenifica el Judici Final. Un grup escultòric molt similar al de la veïna església de Sant Estèue de Betren, amb una setantena de figures esculpides.

També d'estil gòtic cal esmentar el retaule que decora l'absis central, darrere de l'altar major, atribuït al mestre de Viella, del segle XV.

SANT ESTÈUE DE BETREN. Capçalera.

més aquesta transició. La capçalera, la componen tres absis poligonals, de cinc cares el central i tres les absidioleres, amb finestres dels dos estils. Damunt de l'absis central hi ha una finestra gòtica, (amb una figura interessant esculpida al peu dret) flanquejada, més avall, per dues de petitones, espitllerades de clara tradició romànica.

El portal és profusament decorat amb seixanta figures esculpides als quatre arcs apuntats en gradació, sostinguts per columnes, amb capitells. Al timpà, presidint, hi ha representada la Mare de Déu i el Nen Jesús. El conjunt, altament narratiu, ens mostra el Judici Final, amb els condemnats contraposats als escollits. És molt semblant al de Sant Miquèu de Vielha.

El campanar és d'espadanya de dos pisos i situat a la part superior del mur de ponent. Les finestres que formen els ulls són amb arc de mig punt, sostingut per columnetes amb capitells esculpits.

SANT ESTÈUE DE BETREN. Portalada principal.

SANT ANDRÉU DE SALARDÚ. Quatre permòdols esculpits, dels més de cent que decoren el perímetre de l'església i dels absis.

la clau de l'arc hi ha un crismó esculpit. Al voltant de la porta queden restes de l'ample atrí que havia tingut.

El campanar és adossat al temple, a l'extrem sud-oest. Podria haver estat edificat aprofitant els fonaments de la torre de l'antic castell. És de planta octogonal i construït durant el segle XV.

L'anomenat Crist de Salardú és una talla de fusta, d'uns 65 cm d'alçada, clavada en una creu, acabada en els seus extrems amb quatre plafons quadrats i una espiga llarga a l'inferior que servia de mànec. Conserva restes de policromia. És una obra mestra del taller d'Erill la Vall, datada del segle XII.

Les pintures, situades al presbiteri de l'església són un dels exemples de pintura mural més gran i millor conservada de la Vall. Foren pintades durant el segle XVII i representen escenes i personatges bíblics.

SANTA MARIA D'ARTIES (NAUT ARAN)

Església classificada com a Bé Cultural d'Interès Nacional i molt ben restaurada. Presenta una planta basilical, amb tres naus. La nau central és coberta per una volta de canó i les restants per voltes de quart de cercle, amb arcs torals sostinguts per columnes rodones. Tres absis capcen les respectives naus. El central és totalment refet de fa molt poc temps.

CRIST DE SALARDÚ. Obra mestra del taller d'Erill la Vall.

SANTA MARIA D'ARTIES. Capçalera de l'església amb l'absis central construït de cap i de nou, recentment.

Té dos portals. El de la façana sud amb tres arcs adovellats i en gradació, sense ornamentació i el de la cara nord, amb sis arcs de mig punt en gradació i per tota decoració mostra un escacat i botons semiesfèrics. També té dos campanars, un d'espadanya, al mur de llevant i un altre de torre, de cinc pisos, que comunica amb la nau central per ponent, d'estil gòtic.

A més de la seva arquitectura romànica es conserva una pica baptismal que s'assegura que és preromànica amb semiesferes irregulars, una creu llatina i un bust humà. Però també hi ha a l'interior una variada ornamentació gòtica del renaixement i del barroc. El retaule de l'altar major és del segle XV i està dedicat a la Mare de Déu. Dos retaules més, barrocs, són en capelles laterals oposades. El presbiteri és decorat amb pintures murals del segle XVI on es representa el Judici Final de forma molt expressiva.

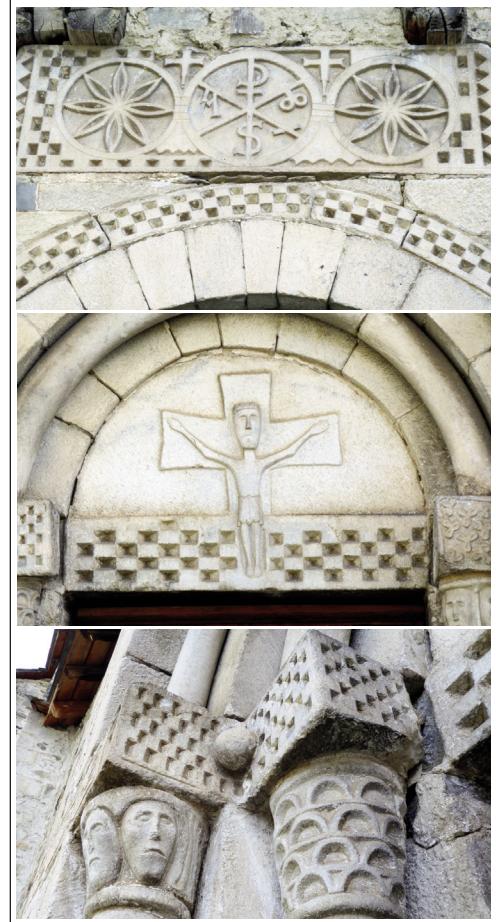

SANTA MARIA D'ARTIES. Pica baptismal.

SANT PÈIR D'ESCUNHAU (VIELLA E MIJARAN)

Església reedificada diverses vegades on es pot observar una primera etapa del segle XI (murs formers de la nau i finestres de doble biaix amb dovelles de pedra tosca del mur de migdia), una altra etapa del segle XII (portalada), una de gòtica (interior de la capçalera amb volta de creueria i finestra del mur de migdia) i, finalment, l'etapa entre els segles XVI i XVII, en què s'adossà el campanar.

Els elements a remarcar d'aquesta església són: la pica baptismal de mabre, romànica, de 1,10 m de diàmetre amb relleus arcaics, la pica d'aigua beneitera i, per damunt de tot, el portal, que és avançat, respecte la façana. S'estructura a partir de tres arcs en gradació i dues arquivoltes que se sostenen sobre dues impostes esculturades que, alhora es recullen sobre columnes, amb capitells amb caparrons esculpits i bases treballades, tot per mans poc destres. L'arc exterior i la llinda són decorats amb un escacat. Al centre del timpà hi ha, esculpida, la figura del Crist crucificat. Damunt de l'arcada del portal hi ha, probablement afegit posteriorment, un fris centrat per un crismó, entre dues rosetes amb una estrella de vuit puntes inscrites i a banda i banda sengles creus gregues amb mànec.

SANT PÈIR D'ESCUNHAU. Tres detalls de la portalada, situada a la façana nord.

SANT ESTÈUE DE BETREN (VIELLA E MIJARAN)

Església de planta esbiaixada, construïda entre els segles XIII i XIV on es combinen els estils romànic i gòtic. És a la portalada i als absis on es manifesta